

Ocena funkcjonowania demokratycznych mechanizmów i procedur wyborczych w Polsce

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 23 stycznia 2019 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

SPIS TREŚCI

Oferta wyborcza.....	1
Uczciwość procesu liczenia głosów oraz uczciwość członków komisji wyborczych	3
Przekupywanie wyborców.....	6
Stronniczość telewizyjnych programów informacyjnych.....	7

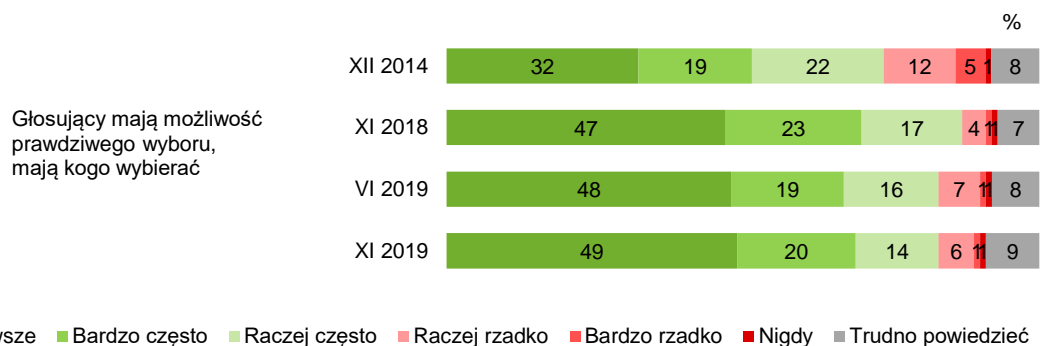
Wolne i uczciwe wybory, w efekcie których władza rządzących wywodzi się z przyzwolenia rządzonych, to fundament systemu demokratycznego. Miesiąc po wyborach do Sejmu i Senatu ponownie zapytaliśmy respondentów o pięć aspektów związanych z funkcjonowaniem mechanizmów i procedur wyborczych w Polsce¹. Badani zostali poproszeni o oceny ogólne, a nie w odniesieniu do ostatnich wyborów parlamentarnych, można jednak założyć, iż ich przebieg oraz kampania wyborcza, a także reakcje polityków i mediów na ich wynik, w tym protesty wyborcze, rzutowały na wyrażane opinie.

OFERTA WYBORCZA

Miesiąc po wyborach do Sejmu i Senatu – tak jak w poprzednich badaniach – możliwość dokonania realnego wyboru spośród szerokiego spektrum kandydatów jest oceniana przez Polaków najwyżej spośród wszystkich pięciu analizowanych aspektów. Blisko połowa ankietowanych (49%) twierdzi, że w czasie wyborów w Polsce głosujący zawsze mają możliwość prawdziwego wyboru, mają spośród kogo wybierać (od czerwca br. wzrost o 1 punkt procentowy), i jest to najwyższy wynik od grudnia 2014 roku. Ponadto co piąty respondent (20%) uważa, że dzieje się tak bardzo często (również wzrost o 1 punkt). Tak jak po tegorocznych wyborach do Parlamentu Europejskiego całkowicie kwestionuje to natomiast jedynie co setny pytany. Warto też dodać, iż od poprzedniego badania nieznacznie ubyło respondentów uważających, że w naszym kraju raczej często głosujący mają możliwość prawdziwego wyboru, mają kogo wybierać (spadek z 16% do 14%), oraz tych, którzy uważają, że dzieje się tak raczej rzadko (spadek z 7% do 6%).

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (354) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich face-to-face wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 7–17 listopada 2019 roku na liczącej 944 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Chodzi ogólnie o wybory, nie tylko o ostatnie wybory.

Z analiz wielozmiennowych² wynika, iż opinie dotyczące możliwości dokonania podczas wyborów w Polsce realnego wyboru różnicują przede wszystkim deklaracje badanych dotyczące głosowania w październikowych wyborach do Sejmu. Najbardziej przekonani są o tym respondenci deklarujący oddanie głosów na kandydatów zwycięskiego KW Prawo i Sprawiedliwość (56% uważa, że jest tak zawsze, a 38%, że często). Respondenci, którzy głosowali na kandydatów KW Konfederacja Wolność i Niepodległość oraz KW Polskie Stronnictwo Ludowe wyróżniają się natomiast ponadprzeciętnie wysokim odsetkiem opinii, że w czasie wyborów w Polsce głosujący rzadko mają możliwość dokonania prawdziwego wyboru, mają spośród kogo wybierać (odpowiednio 17% i 13%).

TABELA 1

Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Głosujący zawsze mają możliwość prawdziwego wyboru, mają spośród kogo wybierać	Na kandydata którego komitetu wyborczego głosował(a) Pan(i) w wyborach do Sejmu?				
	KW Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL, Kukiz'15)	KW Prawo i Sprawiedliwość (PiS, Porozumienie, SP)	KW Sojusz Lewicy Demokratycznej (SLD, Wiosna, Lewica Razem)	KW Konfederacja Wolność i Niepodległość	KKW Koalicja Obywatelska PO .N IPL Zieloni
	w procentach				
Zawsze	47	56	53	52	50
Często	36	38	34	25	37
Rzadko	13	2	6	17	9
Nigdy	0	1	3	3	0
Trudno powiedzieć	4	3	4	3	4

Procentowanie w kolumnach

² Wykorzystano moduł IBM SPSS Decision Trees.

Ponadto opinie na ten temat wyraźnie różnicują także deklarowane poglądy polityczne, przy czym wyraźnie częściej niż pozostali badani przekonanie, że w czasie wyborów w Polsce głosujący zawsze mają możliwość prawdziwego wyboru, mają spośród kogo wybierać, wyrażają osoby identyfikujące się z prawicą (55% w tej grupie) – por. tabelę aneksową 1.

Przekonanie badanych o możliwości dokonania prawdziwego wyboru w trakcie wyborów w Polsce różnicuje także deklarowane zainteresowanie polityką, przy czym całkowity brak zainteresowania wiąże się ze zdecydowanie rzadszymi niż wśród pozostałych ankietowanych opiniami, iż głosujący w Polsce zawsze mają możliwość prawdziwego wyboru, mają spośród kogo wybierać, i znacznie częstszym brakiem opinii na ten temat.

TABELA 2

Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Głosujący zawsze mają możliwość prawdziwego wyboru, mają spośród kogo wybierać	Jak określił(a)by Pan(i) swoje zainteresowanie polityką? Czy jest ono:			
	bardzo duże lub duże	średnie – śledzi Pan(i) jedynie główne wydarzenia	nikłe, niewielkie – często umykają Pana(i) uwadze nawet ważne wydarzenia	żadne
	w procentach			
Zawsze	53	52	51	30
Raczej często	36	37	31	28
Raczej rzadko	7	6	5	9
Nigdy	1	0	2	2
Trudno powiedzieć	3	5	11	30

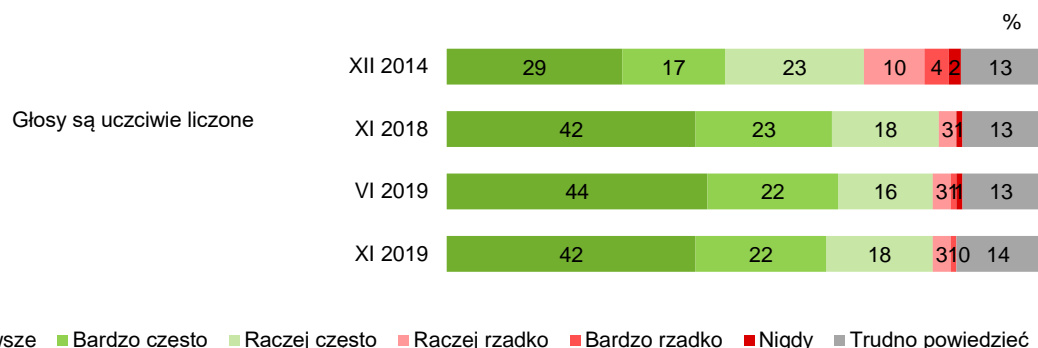
Procentowanie w kolumnach

UCZCIWOŚĆ PROCESU LICZENIA GŁOSÓW ORAZ UCZCIWOŚĆ CZŁONKÓW KOMISJI WYBORCZYCH

Po ostatnich wyborach parlamentarnych nieznacznie gorzej niż po wyborach do Parlamentu Europejskiego postrzegana jest przez Polaków uczciwość liczenia głosów w polskich wyborach. Nadal jednak dominują oceny pozytywne – ponad dwie piąte respondentów (42%, od czerwca br. spadek o 2 punkty procentowe) wyraża przekonanie, że w polskich wyborach głosy zawsze są liczone uczciwie, a 22% ocenia, iż dzieje się tak bardzo często (bez zmian).

CBOS

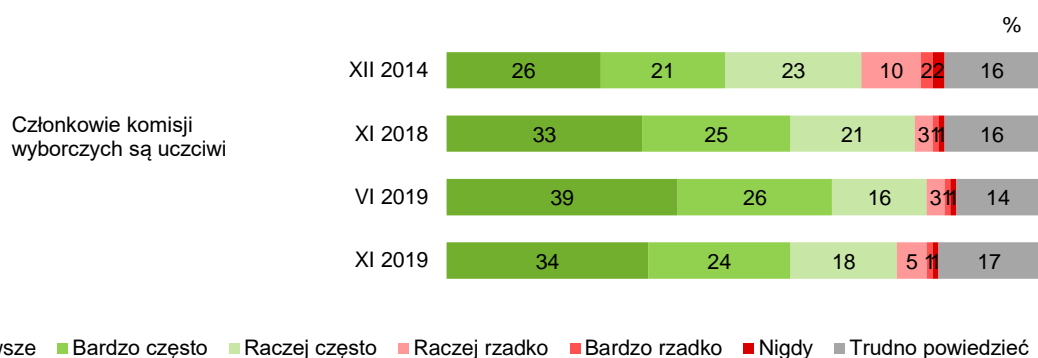
RYS. 2. Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Chodzi ogólnie o wybory, nie tylko o ostatnie wybory.

Choć przekonanie Polaków, że w czasie wyborów w Polsce głosy są liczone uczciwie, osłabiło się tylko nieznacznie, to jednocześnie w porównaniu z czerwcem br. wyraźnie spadł odsetek przekonanych, że zawsze lub bardzo często członkowie komisji wyborczych są uczciwi. Warto jednak dodać, iż nadal społeczne oceny uczciwości członków komisji wyborczych są lepsze niż w grudniu 2014 roku. Obecnie 34% badanych uważa, że członkowie komisji wyborczych zawsze są uczciwi (od czerwca br. spadek o 5 punktów procentowych), a 24%, że jest tak bardzo często (spadek o 2 punkty). Tak jak poprzednio uczciwość członków komisji wyborczych całkowicie kwestionuje co setny respondent. Nieznacznie przybyło natomiast tych, którzy twierdzą, że członkowie komisji wyborczych raczej rzadko są uczciwi (wzrost z 3% do 5%), i tych, którzy uważają, że jest tak raczej często (wzrost z 16% do 18%).

CBOS

RYS. 3. Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Chodzi ogólnie o wybory, nie tylko o ostatnie wybory.

Co ciekawe, zarówno w przypadku zróżnicowania opinii o uczciwości procesu liczenia głosów, jak i uczciwości członków komisji wyborczych znaczenie ma przede wszystkim to, czy badani głosowali w ostatnich wyborach do Sejmu i Senatu³. Głosujący w tych wyborach istotnie częściej niż niegłosujący deklarują przekonanie, iż w czasie wyborów w Polsce głosy zawsze są liczone uczciwie (47% wobec 26%), a członkowie komisji wyborczych zawsze są uczciwi (39% wobec 18%). Niegłosujący częściej niż głosujący zarówno kwestionują uczciwość liczenia głosów i osobistą uczciwość członków komisji wyborczych, jak i unikają zajęcia stanowiska w tej kwestii. Warto przypomnieć, iż identyczne zróżnicowanie opinii o uczciwości członków komisji wyborczych w zależności od deklarowanej partycypacji wyborczej stwierdziliśmy po ubiegłorocznych wyborach samorządowych⁴ i po tegorocznych wyborach do Parlamentu Europejskiego⁵.

TABELA 3

Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Głosy są uczciwie liczone	13 października odbyły się wybory do Sejmu i Senatu. Czy brał(a) Pan(i) udział w tych wyborach?	
	Tak	Nie
	w procentach	
Zawsze	47	26
Raczej często	41	35
Raczej rzadko	3	7
Nigdy	0	0
Trudno powiedzieć	9	32

Procentowanie w kolumnach

TABELA 4

Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Członkowie komisji wyborczych są uczciwi	13 października odbyły się wybory do Sejmu i Senatu. Czy brał(a) Pan(i) udział w tych wyborach?	
	Tak	Nie
	w procentach	
Zawsze	39	18
Raczej często	44	38
Raczej rzadko	4	12
Nigdy	0	2
Trudno powiedzieć	13	31

Procentowanie w kolumnach

³ Wykorzystano moduł IBM SPSS Decision Trees.

⁴ Zob. komunikat CBOS „Ocena funkcjonowania demokratycznych mechanizmów i procedur wyborczych w Polsce”, grudzień 2018 (oprac. B. Badora).

⁵ Zob. komunikat CBOS „Ocena funkcjonowania demokratycznych mechanizmów i procedur wyborczych w Polsce”, lipiec 2019 (oprac. B. Badora).

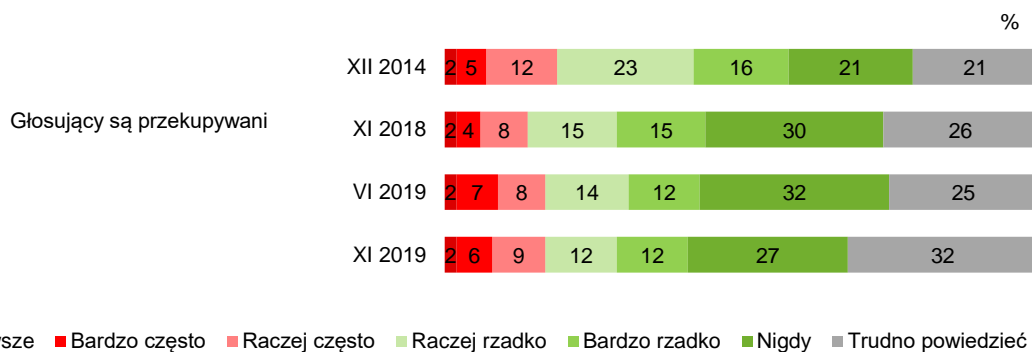
Opinie o uczciwości procesu liczenia głosów w polskich wyborach i osobistej uczciwości członków komisji wyborczych istotnie różnicuje też wiek badanych, przy czym wyraźnie mniej przekonani niż reszta ankietowanych, że zawsze w czasie wyborów w Polsce głosy są liczone uczciwie i uczciwi są zawsze także członkowie komisji wyborczych, są respondenci w wieku 18–24 lata (por. tabele aneksowe 2 i 3). Warto też dodać, iż w uczciwość liczenia głosów w polskich wyborach najrzadziej wątpią osoby w wieku 35–54 lata, spośród których blisko połowa (47%) uważa, że zawsze odbywa się to w uczciwy sposób.

PRZEKUPYWANIE WYBORCÓW

Choć największą grupę respondentów stanowią osoby przekonane, że w trakcie wyborów w Polsce przekupywanie wyborców nigdy się nie zdarza, to po wyborach do Sejmu i Senatu, w stosunku do czerwca br., wyraźnie ich ubyło (27%, spadek 5 punktów procentowych). Jednocześnie jednak nie zmienił się odsetek badanych przekonanych, że w Polsce często lub zawsze zdarza się, że głosujący są przekupywani (17%), wzrosła natomiast grupa uchylających się od jednoznacznej oceny (od czerwca wzrost z 25% do 32%).

CBOS

RYS. 4. Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Chodzi ogólnie o wybory, nie tylko o ostatnie wybory.

Opinie na ten temat różnicują przede wszystkim⁶ deklaracje badanych dotyczące głosowania w październikowych wyborach do Sejmu. Najczęściej przekonani, że w czasie wyborów w Polsce nigdy nie zdarza się przekupywanie wyborców, są respondenci deklarujący oddanie głosów na kandydatów

⁶ Wykorzystano moduł IBM SPSS Decision Trees.

zwycięskiego KW Prawo i Sprawiedliwość (42%). Badani, którzy głosowali na kandydatów KW Konfederacja Wolność i Niepodległość, KKW Koalicja Obywatelska PO .N IPL Zieloni oraz KW Sojusz Lewicy Demokratycznej wyróżniają się natomiast ponadprzeciętnie wysokim odsetkiem stwierdzeń, że w czasie wyborów w Polsce głosujący często są przekupywani (odpowiednio 29%, 24% i 22%). Elektorat KW Konfederacja Wolność i Niepodległość jest jednocześnie najbardziej podzielony w swych opiniach na ten temat.

TABELA 5

Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Głosujący są przekupywani	Na kandydata którego komitetu wyborczego głosował(a) Pan(i) w wyborach do Sejmu?				
	KW Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL, Kukiz'15)	KW Prawo i Sprawiedliwość (PiS, Porozumienie, SP)	KW Sojusz Lewicy Demokratycznej (SLD, Wiosna, Lewica Razem)	KW Konfederacja Wolność i Niepodległość	KKW Koalicja Obywatelska PO .N IPL Zieloni
	w procentach				
Zawsze	2	1	2	2	3
Często	17	8	22	29	24
Rzadko	23	24	29	28	24
Nigdy	12	42	17	34	18
Trudno powiedzieć	46	25	30	7	31

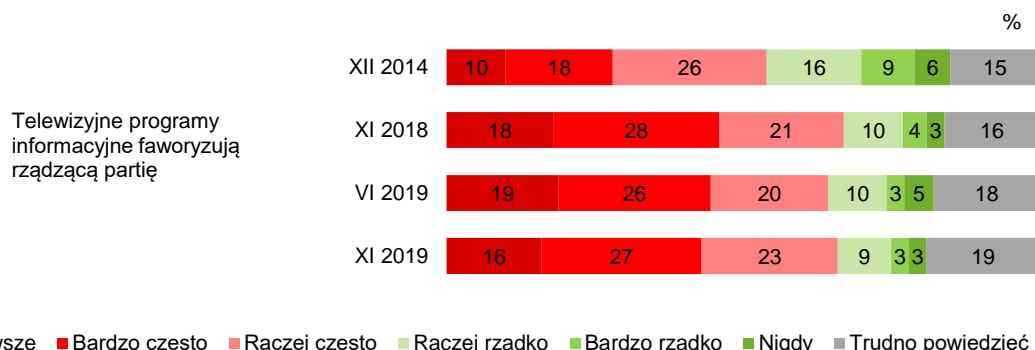
Procentowanie w kolumnach

Opinie w tej kwestii wiążą się też z wiekiem badanych – o ile najstarsi, czyli przedstawiciele grupy wiekowej 65+ zdecydowanie częściej niż młodszy wyrażają przekonanie, że w czasie wyborów w Polsce nigdy nie zdarza się, aby głosujący byli przekupywani (39% w tej grupie), to najmłodszy, czyli osoby należące do grupy wiekowej 18–24 lata, wyraźnie częściej niż pozostali (24% w tej grupie) uważają, że przekupywanie wyborców często się w Polsce zdarza (por. tabelę aneksową 4).

STRONNICZOŚĆ TELEWIZYJNYCH PROGRAMÓW INFORMACYJNYCH

Tak jak w poprzednich badaniach najgorzej w oczach opinii publicznej w kontekście wyborczym wypadają telewizyjne programy informacyjne. Dwie trzecie badanych (66%) ocenia, że często faworyzują one rządzącą partię, z czego 16% uważa, że dzieje się tak zawsze. Zaledwie 3% respondentów uważa, że taka sytuacja w czasie wyborów w Polsce nigdy nie ma miejsca, a 12% ocenia, że dzieje się tak rzadko. Wyniki te są zbliżone do notowanych po ostatnich wyborach do Parlamentu Europejskiego, choć należy zaznaczyć, iż nieco zmniejszył się odsetek tych, którzy uważają, że rządzący zawsze są faworyzowani w telewizyjnych programach informacyjnych (spadek z 19% do 16%), a wzrósł tych, którzy oceniają, że dzieje się tak raczej często (wzrost z 20% do 23%). Warto też przypomnieć, iż w listopadzie 2018 roku, po wyborach samorządowych, w porównaniu z grudniem 2014 roku odnotowaliśmy znaczący wzrost odsetka respondentów przekonanych, że w czasie wyborów w Polsce telewizyjne programy informacyjne faworyzują rządzącą partię, natomiast po tegorocznych wyborach do Parlamentu Europejskiego i parlamentu krajowego wyniki są – ogólnie rzecz biorąc – zbliżone do notowanych w 2018 roku.

RYS. 5. Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Chodzi ogólnie o wybory, nie tylko o ostatnie wybory.

Z analiz wielozmiennowych⁷ wynika, że oceny zachowania stacji telewizyjnych w kampaniach wyborczych istotnie różnicują przede wszystkim deklaracje badanych dotyczące sposobu głosowania w październikowych wyborach do Sejmu, przy czym wyborcy rządzącej formacji znacznie rzadziej niż pozostali głosujący w tych wyborach dostrzegają, że w czasie wyborów w Polsce telewizyjne programy informacyjne faworyzują partię rządzącą. Jednak nawet większość elektoratu KW Prawo i Sprawiedliwość uważa, że w trakcie wyborów w Polsce często zdarza się takie faworyzowanie rządzącej partii. Najbardziej o tym przekonani są jednak wyborcy, którzy w ostatnich wyborach do Sejmu głosowali na ugrupowania opozycyjne, a w szczególności na kandydatów KKW Koalicja Obywatelska PO .N IPL Zieloni lub KW Konfederacja Wolność i Niepodległość.

TABELA 6

Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Telewizyjne programy informacyjne faworyzują rządzącą partię	Na kandydata którego komitetu wyborczego głosował(a) Pan(i) w wyborach do Sejmu?				
	KW Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL, Kukiz'15)	KW Prawo i Sprawiedliwość (PiS, Porozumienie, SP)	KW Sojusz Lewicy Demokratycznej (SLD, Wiosna, Lewica Razem)	KW Konfederacja Wolność i Niepodległość	KKW Koalicja Obywatelska PO .N IPL Zieloni
	w procentach				
Zawsze	20	10	19	27	28
Często	63	45	66	49	53
Rzadko	8	18	4	24	3
Nigdy	1	5	2	0	3
Trudno powiedzieć	8	23	9	0	13

Procentowanie w kolumnach

⁷ Wykorzystano moduł IBM SPSS Decision Trees.

Opinie w tej kwestii istotnie różnicują także deklarowane poglądy polityczne, przy czym im bliżej lewego krańca osi lewica-centrum-prawica, tym silniejsze przekonania badanych, że w Polsce w czasie wyborów telewizyjne programy informacyjne faworyzują rządzącą partię (por. tabelę aneksową 5).

Spośród analizowanych zmiennych społeczno-demograficznych opinie o zachowaniu nadawców telewizyjnych w trakcie polskich kampanii wyborczych najbardziej różnicuje wiek badanych, przy czym osoby poniżej 45 roku życia znacznie częściej niż starsi przekonani są o tym, że często lub zawsze faworyzują one rządzących (por. tabelę aneksową 5).

Co ciekawe, opinie, że w czasie wyborów stacje telewizyjne często faworyzują partię rządzącą, przeważają niezależnie od tego, którą ze stacji telewizyjnych badani wskazują jako źródło swoich codziennych informacji o wydarzeniach w kraju i na świecie, a także w grupie respondentów deklarujących, że wcale nie oglądają telewizji. Jednocześnie występuje istotna statystycznie różnica w ocenach pomiędzy badanymi deklarującymi, że ich głównym źródłem codziennych informacji o wydarzeniach w kraju i na świecie jest TVN24 lub Fakty i inne programy TVN, a tymi, którzy wiedzę czerpią głównie z TVP Info lub programów informacyjnych TVP1. Widzowie TVN24 i programów informacyjnych TVN znacznie częściej niż inni twierdzą, że w czasie wyborów w Polsce telewizyjne programy informacyjne zawsze faworyzują partię rządzącą (odpowiednio 24% i 20%). Ponadto ponad połowa z czerpiących aktualną wiedzę o Polsce i świecie głównie z TVN24 i TVN twierdzi, że dzieje się tak często (odpowiednio 57% i 56%), nikt w tych grupach natomiast temu nie zaprzecza. Wśród respondentów, dla których głównym źródłem informacji są Wiadomości, Teleexpress i inne programy telewizyjnej Jedynki (TVP1) lub TVP Info, przekonanie o nagminnym lub częstym faworyzowaniu przez telewizyjne programy informacyjne rządzącej partii wyrażane są znacznie rzadziej niż przez pozostałych badanych (odpowiednio 56% i 57%). Warto też dodać, iż respondenci, dla których głównym źródłem codziennych informacji o wydarzeniach w kraju i na świecie jest TVP Info, najczęściej ze wszystkich twierdzą, że w Polsce podczas wyborów nigdy nie zdarza się faworyzowanie partii rządzącej przez telewizyjne programy informacyjne (9%). Badani czerpiący wiedzę o Polsce i świecie głównie z Wiadomości, Teleexpressu i innych programów TVP1 najczęściej ze wszystkich nie potrafią natomiast zająć stanowiska w tej kwestii (22%).

TABELA 7

Jak często, Pana(i) zdaniem, następujące sytuacje mają miejsce w czasie wyborów w Polsce? Telewizyjne programy informacyjne faworyzują rządzącą partię	Która z wymienionych stacji telewizyjnych, który z programów, jest głównym źródłem Pana(i) codziennych informacji o wydarzeniach w kraju i na świecie?*					
	Fakty, inne programy TVN	TVN24	Wiadomości, Teleexpress i inne programy telewizyjnej Jedynki (TVP1)	TVP Info	Wydarzenia i inne programy Polsatu	Polsat NEWS
	w procentach					
Zawsze	20	24	9	13	16	14
Często	56	57	47	44	52	52
Rzadko	8	4	16	20	11	22
Nigdy	1	1	6	9	5	0
Trudno powiedzieć	15	14	22	14	16	12

* Z uwagi na nieznaczne liczebności w tabeli pominięto badanych, którzy wskazali inne stacje jako główne źródło ich wiedzy o wydarzeniach w kraju i na świecie

Procentowanie w kolumnach

Po październikowych wyborach do Sejmu i Senatu nieznacznie wzmocniło się wśród Polaków poczucie możliwości dokonania realnego wyboru podczas wyborów w Polsce. Może mieć to związek z faktem, iż obecny parlament jest bardziej pluralistyczny niż poprzedni. Nieznacznie osłabiło się natomiast przekonanie, że w polskich wyborach głosy są uczciwie liczone. Wyraźnie też spadł odsetek przekonanych, że zawsze lub bardzo często członkowie komisji wyborczych są uczciwi. Być może ma to związek z nagłośnionymi przez media protestami wyborczymi, które mogły nieco podważyć zaufanie do uczciwości procesu wyborczego.

Opracowała

Barbara Badora